

en el maestr. «estallador: obertura, portellet o forat en la vora de les basses o sèquies, per on se vessa l'aigua quan són massa plenes o passen de la mida» (GaGirona, *Voc.*). A Bellmunt del Priorat me l'ensenyaren: «una estaladó era «una pedra que tapa el pas d'una sequiola»; corrent el terme em dugueren a l'indret dit l' *Astaladó dels Bassots*, i per allà en vaig veure un, on era una gleva allò que tallava l'aigua (1936); igual en el Baix Segre (*estaladó* Aitona, 1935).⁴

Del Segrià i el Pla de Lleida ens comunicava En Joan Baptista Xuriguera: «estellador: paret de fusta que tanca o desvia l'aigua; dit també *el caixer*, per fer parada a la séquia» (1964). Fins a quin punt hi hagi interrupcions dins el País Valencià, no podríem precisar-ho, però almenys el retrobem poc al Nord del Xúquer: un *astalaó* (de séquia), Llombai, i a Cullera em parlaven d'una mena de 'CANO': «un canet de rengans, amb *estalaó*s per distribuir l'àuia» (1962).

Qui vulgui més detalls sobre la cosa li'n fornirà Krüger en *Hochpyr.* A, II, 391. El *CostManc.* dona *estolador* en el Pallars, i *estellador* a Urgell, Segarra i Conca de Barberà (II, §§ 309, 307) com a nom del «trastallador: tapa, generalment de fusta, i, amb trencs grossos o més ben acondicionats, de ferro, amb la qual es tapa el trenc, quan no es vol que en surti aigua» (§ 346). Afegint en el § 307 que allí «sol consistir en una paret, en la qual hi ha un ull per al pas de l'aigua».

Aquesta variant amb *tres-* o *tras-* és també antiga; però llavors amb el radical *toll-*, que la fa inseparable d'*estollador* i del verb *TOLLÈRE/EXTOLLÈRE*. A l'E. Mj. es troba més rara, però no gaire més tard, que *estollador*: «molendinos --- cum ipsas resclosas vel resclosaribus, cum ipsos recos, cum ipsos cap-recos et ipsos *trastolladors*, et cum ipsos cacaus et ipsos escurrentis et ipsas pescatas». De la forma en *tr-* no en torno a tenir, abans del nostre temps, amb l'excepció d'un cas de *trastallador* en un doc. de 1588 de CastPna. (Traver, *Antigs. de Castellón*, p. 107); i un altre de barceloní: «costrerà la fusta de las bancaças per tenir las canals, y posts de *trastalladors*; y los caragols, per alçar y baxar los *trastalladors*, y jornals de obrar-o, 1000 lliures» en el Dietari Municipal de 1627 (Caretà, *Barbr.*, s. v. *cargol*).

No ens resti cap dubte que en totes les formes i variants d'aquesta família tenim derivats de *tolre* *TOLLÈRE* no pas de *tallar* (*TALEARE*), car no hi ha en tot el vast repertori cap cas de *y* o *yl* per *ll*, com hi hauria de ser si vingués de *tallar* (mots documentats en el nivell més rústic i popular), en zones com Vic, Baix Empordà, Manresa i Mallorca, on la *yl* sona *ï*. Encara ho anirem veient en altres cites de més avall: *al ñestaladó* a la dreta del Baix Ter, a Gualta (1958) en una abundosa i llarga enquesta, amb molts casos de *ï* = *yl*, sense cap excepció; *AlcM* dona *astaladó* de St. Feliu de Pallers (al centre de la zona on *ï* és constant); i veg. infra els casos de *restallador* a Manresa, Vic i Mallorca.

En el P. Val. predominen les formes en *tr-*. I aquí també es veu la derivació de *TOLLÈRE* per la forma

-tellador, amb la dissim. *o-ó > e-ó* (tipus *redó, rebust, resoli*). Lluís R. Flores parla dels *trastelladors* o boques «dels canals i desembocades» de l'Albufera (s. v. *monot*, *Vocab. val. de Marina, Misc. Fabra*). En part hi ha també *tres-*, més pròxim a *estolador* i al *trastolador* de 1080. A Miramar de Gandia definiren *cano* com «un mur de contenció per aguantar, «*pa fer puçgar*, el nivell de l'àuia per medi d'uns *trasteladó*s»; i de la Séquia de la Bega em contaven que «forma un *trasteladór*, a un per part del 'molló' que fa al mig de la séquia» (1962).

En tinc testimoni oït en persona des de Morvedre fins a la vall de Guadalest: «en el Roll de la Vila, el *trasteladór*: baixa pel Molí de l'Arròs» Puçol (1962); *Mas del Trasteladór* a Benimantell (1963). J. G. M. m'envià successivament dues notes, en què donava, com a forma del mot valencià bàsica, en una *trastellador*, en l'altra *trastallador* (1970-80), rebutjant sempre la derivació de *tallar* (que veu en *AlcM*); encara que es planteja si ve de *trast* (sense base semàntica, i contradit per les variants). Ja escrivia Cavanilles (I, 217) que a Tavernes de Valldigna «las acequias van unas al NE. a desaguar en la --- Gola, y otras por la parte S., hacia la torre de Xaraco; en las borrascas pudiera la mar entrar en estas acequias; y, para impedir los daños que resultarían, han hecho una especie de compuertas, que llaman *trastalladors*, que cierran o abren según piden las urgencias».

La immixió de *tras-* pogué ser facilitada per alguna forma verbal parònima, car a l'Alt Berguedà vaig sentir un tal verb *trastallar*: «agafeu aquell camí que puja *trastalát*» guiant-me des de Feners (de Saldes) cap a les muralles del Pedraforca (1931); un caminet que s'enfilava esbiaixant. Ast. *trastalla(r)se*: «la sangre *trastallóisi* y dubo morrer del plasmu» (Rato) = 'la sangre se le cortó (sangllaçà) y debió de morir del pasmu'.

En fi el tipus en *res-*: «Lo *restellador*» escrivia el gironí OPou «o post que tapa la aygua: septum» (*Th. Pu.*, 43); i ja hem vist que a Gualta, Ter avall de Girona, *El Restellador* ha quedat com a nom propi d'un rec dels importants del terme (1958). Magí Canyelles (a. 1679) publicà en la seva *Descripció de Manresa*, un doc. on s'ordena a uns que «sien tinguts de fer en dita obra *restalladors*, ponts, capponts, rechs, sobre-rechs, sortidós ---» (p. 155); sembla que sigui anterior al S. XVII, si bé, segurament, no gaire. En tenim dades locals, no moltes, però de llocs molt diferents: el *Cost. Manc.* el dona com a equivalent vigatà de *trastallador*, però en la reveladora variant amb *-l-*: «*restalador*» (II, § 395) que l'aproxima a l'*estolador* de l'Alt Pallars, al *tolre* d'Andorra, i a *tol* d'Ausiàs i BMetge. En el Priorat tinc anotat el «*Mas del ñestaladó*» al Molar (1936).

Després hi ha formes amb repercussió de la *r*, i com que és la forma mall., amb la *l* ens aporta una altra prova que el mot té *-LL-* etimològica i no pas *-LI-*: «Tornamira --- del poble --- les dones de la vila --- a cercar aigua de la ciquia --- al costat del molí, el *restrellador*, els aljups y els safereigs rasos d'aigua, com els agrado-